

Η ΔΙΑΝΟΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

«Το ζήτημα δεν είναι να γίνουμε ο κυβερνήτης, αλλά ο συγκυβερνήτης της Γης», Έντγκαρ Μορέν

Ένα κρίσιμο σημείο -όπως κυρίως το αναγνωρίζουν οι Βουδιστές, όχι όμως μόνο αυτοί- βρίσκεται στο γεγονός ότι ο «αναπτυξιακός» παραλογισμός στη ζωή μας εδράζεται σε μια μεγάλη απώθηση, στην απώθηση του φόβου του θανάτου που επιχειρεί να κεφαλαιοποιήσει τον κόσμο, ως οχυρό αθανασίας της πλάνης του εγώ. Η πρώτη απάντηση σ' αυτό βρίσκεται στη διδαχή της απόσπασης από την επιθυμία και τα είδωλά της και στην υπερβατικότητα του Εαυτού και του κόσμου μέσα από την αποδοχή των ορίων της επιβίωσης. Από την αρχαιότητα όλες οι θρησκείες, παρά τις ειδωλικές και σωματοκεντρικές παγιδεύσεις τους μετέφεραν αυτό το μήνυμα μαζί με μια διάσταση οικουμενικότητας. Χαρακτηριστική είναι για παράδειγμα η συμβολική εναρμόνιση περιβάλλοντος ζωής και θανάτου που επιχειρούσε η αρχαία Αιγυπτιακή θρησκεία με την λατρεία του Νείλου και με την Βίβλο των Νεκρών.

Οι θρησκείες που ή θεωρούν υπερβατικά ενιαίο τον άνθρωπο και τη φύση όπως οι Ινδιάνικες και ο Σαμανισμός, ή θεωρούν τον χρόνο της ζωής και της ψυχής κυκλικά παλλιγενεσιακό – και συνεπώς θεωρούν ότι τον κόσμο θα τον ξανασυναντήσουμε και θα τον παραλάβουμε από τον εαυτό μας σε μια πνευματικά φυσικά αιτιατή συνέχεια και συνέπεια εκ των πραγμάτων – πλεονεκτούν στην περιβαλλοντική τους ηθική και χρησιμότητα καθώς αίρουν τα σχήματα μεταξύ του μηχανικισμού μεταξύ Φύσης, Χρόνου και Ανθρώπου. Εντούτοις όμως μειονεκτούν, καθώς δεν εκφράζουν την

θέληση ως κατάλυση του δεδομένου και δεν προσεγγίζουν το θεό ως Λυτρωτική θέληση και τον άνθρωπο μέσα από ενεργό και υπεύθυνη ελευθερία βουλήσεως και επικλήσεως όπως θα το έθιγε ο Ρομπέρτο Ασσατζιόλι και οι υπαρξιακοί ψυχολόγοι.

Εκεί που πραγματικά υπήρχαν οι συνειδητές συμπεριφορές και αναγνωρίσεις ήταν στο τομέα της διανόησης. Η διανόηση λειτουργεί ως ο ιχνηλάτης των σχέσεων, ως ανιχνευτής του μέλλοντος και της προοπτικής. Η διανόηση στέκεται μέσα στο παρόν και έχει τη συνολική εποπτεία. Αυτή η εποπτεία λειτουργεί ολιστικά, υπερβαίνει τη μηχανιστικότητα που μπορεί να αναπτυχθεί στις επιμέρους επιστημονικές θεματικές αναπτύξεις ή την ειδική θεματικότητα που μπορεί να αναδειχθεί στον χώρο της τέχνης, της επιστήμης, της πολιτικής, της οικονομικής ανάπτυξης κ.ο.κ.

Η διανόηση αποτελεί την πρωτοπορία στον χώρο της οικολογικής σκέψης και η ευθύνη της είναι να μην χάνει τον παλμό της όταν η οικολογική σκέψη αρχίζει να διαχέεται σε όλες τις επιμέρους θεματικές αναπτύξεις. Βρισκόμαστε σ' αυτό το σημείο σήμερα, και αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση για τη διανόηση που έχοντας αυτό το εγκυκλοπαιδικό φορτίο – με τη διαφωτιστική έννοια του όρου, με την έννοια που είχε ο εγκυκλοπαιδισμός ως ιστορικό φαινόμενο του 18ου αιώνα – έρχεται αντιμέτωπη με τις σύγχρονες συνθήκες.

«Να συνκυβερνήσουμε τη Γη. Συγχρόνως η ανακάλυψη της κοινότητας του πεπρωμένου ανθρώπου/φύσης δίνει μια γήινη υπευθυνότητα στον άνθρωπο. Στο εξής οφείλει να εγκαταλείψει το κατακτητικό σχέδιο που διατυπώθηκε από τον Descartes, τον Buffon, τον Marx. Όχι πια να κυριαρχήσουμε τη Γη, αλλά να φροντίσουμε την άρρωστη Γη, να την κατοικήσουμε, να την τακτοποιήσουμε, να την καλλιεργήσουμε... Η ανθρωπότητα πρέπει να επεξεργαστεί την συνρύθμιση της γήινης βιόσφαιρας. Σίγουρα, διαθέτει σημαντικές δυνατότητες που μάλιστα θα αυξηθούν. Όμως το ζήτημα δεν είναι να γίνουμε ο κυβερνήτης, αλλά ο συγκυβερνήτης της Γης. Η διπλή διακυβέρνηση είναι επιβεβλημένη: άνθρωπος/φύση, τεχνολογία/οικολογία, ενσυνείδητη ευφυΐα/ ασυνείδητη ευφυΐα... Η γη πρέπει να κυβερνά μέσω της ζωής, ο άνθρωπος πρέπει να κυβερνά μέσω της συνείδησης»

Έντγκαρ Μορέν
Αν Μπριζίτ Κερν
Γη-Πατρίδα

Με τη σύγχρονη όμως προοπτική και δυναμική η ευθύνη του εγκυκλοπαιδισμού οδηγεί στην αναζήτηση των πρώτων χρυσών τομών, των λύσεων και των συγκερασμών μεταξύ της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής αειφορίας, μεταξύ του φιλοσοφικού, του ψυχικού και του αισθητικού

στοχασμού. Η διανόηση είναι ο προπομπός των λύσεων, ο προπομπός του πολιτικού τοπίου καθώς στο πολιτικό τοπίο υπάρχει ένας συντηρητισμός, ένας χαρακτήρας καθυστέρησης στην παρακολούθηση των γεγονότων. Η διανόηση καλείται να αντισταθμίσει τον συντηρητισμό, αλλά για να το πετύχει αυτό πρέπει να έχει τον ρεαλισμό της σύνθεσης των συντελεστών για το περιβάλλον, δηλαδή της κοινωνικής, της οικονομικής και της αμιγώς περιβαλλοντικής διάστασης. Η διανόηση δουλεύει ως πεδίο αναζήτησης οριακών προοπτικών, αλλά και ταυτόχρονα ως πομπός επικοινωνίας με το κοινό, ώστε στο κοινό να ωριμάζουν οι θέσεις που θα διευκολύνουν τις πολιτικές αποφάσεις. Αυτό το σχήμα του ρόλου της διανόησης για το περιβάλλον είναι ένα σχήμα που διευκολύνει τη συστηματικοποίηση όλων των δρώντων, γύρω από τη σχέση πολιτισμού και περιβάλλοντος.

Η αναζήτηση αυτού του τοπίου και ρόλου από διανοούμενους όπως ο Λιούις Μάμφορντ και ο Εντγκάρ Μορέν στα ενδεικτικά κείμενά τους «Μεταμορφώσεις του Ανθρώπου» και «Γη, πατρίδα», αντίστοιχα, δείχνουν ακριβώς αυτή τη δυναμική που αναπτύσσεται. Το θετικότερο δυναμικό αναπτύσσεται όταν υπάρχουν δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ της διανόησης και της πολιτικής, ώστε μέσα από αυτά τα δίκτυα να επιταχύνεται η λήψη καταλλήλων αποφάσεων και μέτρων. Η αποτελεσματικότητα της διανόησης επηρεάζεται και ρυθμίζεται από αυτό. Δυστυχώς η μελέτη των έργων της διανόησης όπως του πνευματικού πρίγκιπα της ηθικής του Πιότρ Κροπότκιν απουσιάζει ενώ συχνά υπάρχει η υπερτίμηση άλλων έργων μέσω διατήρησης υπολειμμάτων φήμης.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε είναι το πώς να φύγουμε από τον πληθωρισμό της ρητορείας που μπορεί να αναπτύξει η διανόηση και να οδηγηθούμε στους δημιουργικούς και προοδευτικούς συμβιβασμούς, στις καλές πρακτικές που βασίζονται στην αποτελεσματική και προοδευτική θεώρηση και οργάνωση των πραγμάτων. Ο πραξιακός χαρακτήρας της διανόησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την εμπέδωση ορθής σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον, καθώς αυτό το θέμα απαιτεί μια συντονισμένη πρακτική και μέθοδο. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα

είναι και ζητήματα υλικής διαχείρισης τα οποία διαμορφώνονται μέσα από νοοτροπίες και συμπεριφορές που είναι κομμάτι του πολιτισμού μας.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος της διανόησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η συμμετοχή της στην περιβαλλοντική διαπαιδαγώγηση προάγει τη συνθετική και ολιστική θεώρηση των θεμάτων που είναι η αρμόζουσα και για την επιστημονική θεώρηση των περιβαλλοντικών θεμάτων.

Απόσπασμα από το βιβλίο του Γιάννη Ζήση “Πράσινη Καμπή – Β’ Τόμος, Πράσινος-Οικολογικός Πολιτισμός, Περιβάλλον και Πολιτισμός”

Διαβάστε επίσης: Η Διάχυση της Περιβαλλοντικής Ηθικής στον Πολιτισμό

(solon.org.gr)